

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ruКЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**Соруу**

Владимир Путинге ышанганланы саны ёсгену

Россей Федерацияны Президенти Владимир Путинге россейлини ышануулуклары ёсгенди эм бардырылган соруулаага кытышханланы арасында бюгонлюкге ол кёрюмдю жетмиш тогуз процентни тутады. Аны юсюнден Жамауат оюмну тинтген битеурроссей ара билдиргенди.

«Инсанлаага «Путинге ышанамысыз» деген соруу берилгенде, анга ыразылыкларынын 79,1 проценти билдиргенди. Кырал башчыбыз бардырган политика жанлы болганланы саны бир ыйыккыны ичине 1,1 процентге кётюрюлгенди эм битеу да 76 процент болады», - деп айтылады билдириуде.

Андан сора соруу берилгенлени 50,5 проценти Россейни Правительствоосу ишин тийишлисича бардырады, деп жууаплагандыла. Энци алып айтханда, премьер-министр Михаил Мишустинни иши бла байламлы соруу берилгенлени ичинде 52,8 проценти ыразылыкларын айтхандыла.

Быйылгы жылны аллында россейли Владимир Путинни 2022 жылны политигине сайлагандыла. Президентибиз 2006 жылдан бери ол тизмени башындады. Экинчи жерни Михаил Мишустин алады.

Жазылыу-2023

«Заманны» – хар таулу юйюрге!

Хурметли жамауат!

Сиз бир тюрлю сылтау бла «Заманга» жазылмай кыалган эсегиз, газетни алырга онг барды. Февральны 25 дери почтаага барып, жазылыуу жарашдырсагыз, ана тилибизде чыккыган изданианы 1 мартда алып башларыксыз. Изданиябызга интернетде бу адрес бла жазылырга боллукыду: <https://podpiska.pochta.ru/press/> Жазылыуу төрт айга багасы - 534 сом 48 капекди.

БИЗНИ ИНДЕКСИБИЗ – П 5893

Жыйылыу

«Республиканы бек уллу хазнасы – иш кёллю эмга шүөхлуккыну багъалагъан кёп миллетли халккыды»

КъМР-ни Башчысы Казбек Кокос Чегем районну активи бла тубешгенди. Аны кезиуонде муниципалитетни 2022 жылда ишини эсеплери чыгарылгандыла, келир кезиуге борчла белгиленгенди. Республиканы оноучусу бек алга районну жамауатын жарсытхан соруулаага жууапла бергенди, мында жашаганлаага энчи аскер операцияга кытышханлаага бла аланы юйюрлерине болушлук эттиуге тири кытышханлары ючюн ыразылыгын билдиргенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Парламент

Чемпионла бла спортну болумун сюзгенди

КъМР-ни Парламентини президиумуну келечилери грек-рим тутушудан Олимпиалы оюнланы эки кере, дуняны юч кере, Европаны төрт кере чемпиону Роман Власов эм 2008 жылны Олимпиалы чемпиону, 2007 эм 2010 жыллада дуняны чемпионатыны призёру Назир Манкиев бла тубешгенди.

Сёз КъМР-де грек-рим тутушуну айнтыуу, республикадан спортчуланы жетишимлерини, россейли спортчуланы халккыла аралы зришуулеге кыймагъанларыны юслеринден барганды.

Парламентни спикери Татьяна Егорова жаш төлюню юретиуде спортну магъанасыны юсюнден айтханды.

Ол низамлыккыга, хорламлаага итинулюкге, Ата журтубузну, республиканы жашауу ючюн жууаплыккыга юйретеди. Шёндю бола турган ишле аны ючюн бек жарсытадыла, спорт политикадан тышында болурга керекди, дегенди ол.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Ёттюрюк**4 бет**

Тарыхда бола келгенича, кыйсы миллетни да атын махтау бла айтдырганла аны жигит, таукел, ёттюр адамларыдыла. Алгараакыда Луганск халк республикада аскер борчун толтура ауушхан лётчик, авиацияны генерал-майору Боташланы Хусейни жашы Къанамат аллай инсанладан бири эди.

Кёкден кёсеу сермеген Къанамат

Эсде тутуу**9 бет**

Оналтынчы февральда Бабугент элде орналган орта школда Ата журтну чеклерини тышында кеслерини аскер борчларын толтургъанланы эсгериу кюнуне аталып «Эсде тутуу – Афганистан» деген жыйылыу бардырылганды.

Ала жүреклерибизде жашайдыла

«Республиканы бек уллу хазнасы — иш кёллю эмда шүөхлукъну багъалагъан кёп миллетли халкъыды»

Ахыры.

Аллы 1-чи бетдеди.

Тюбешиуну кезиунюнде социал жаны бла халгъа артыкъда уллу эс бурулганды, аны игилендируону амаллары сюзюлгендиле. Району администрациясыны башчысы **Юра Борсов** арт юч жылны эсеплери бла шагъырейлендиргенди. Алай бла, миллет проектлени хайыры бла Чегемде энтта бир школ ишленгенди. Быыл да бирини кзурулушун башларгъа белгиленеди - 800 окуу жери боллукъ. Сабий садладан да алтысы хайырланьыргъа берилгенди. Маданият юлени барысы да жангьыртылгандыла, Нартаанда бла булунгуда уа жангьылары ишленгендиле.

Саулары сакълауну биринчи болушлукъ берген бёлюмюм жангьыртууну программасына кёре да А.Хацукот атлы ара район больницаны поликлиникасына ремонт этилгенди

эмда ол транспорт бла жалчытылыннганды. Звёздыйде да жангы амбулатория ишленрикки. Дагъыда быйыл элдеде спорт инфраструктураны андан ары игилендире барыргъа белгиленеди.

Жолланы юслеринден айтханда, быйылы бек уллу кзурулуш объектине Экинчи Чегем-Булунгу саналады. Аны проектин РФ-ни Президенти Владимир Путин КъМР-ни Башчысы Казбек Коков бла 2022 жылны июль айында болгъан тюбешиуню кезиунюнде къабыл кёргенин эсигизге салабыз. Юч жылны ичинде муниципалитетни жеринде жолланы 110 километри жангьыртылганды. Чегем сууда кёпюрге, жерни тюбу бла ётген жауу жолгъа да тынгылы ремонт этилгенди.

Ол кюн окуна республиканы Башчысы Шимал Кавказда бек уллугъа саналгъан, тахта кёгетлени бла жемишлени сау

жылны ёсдюрюп турургъа онг берлик теплица комплексни кзурулушу не халда болгъанын да барып кёргенди. Аны бир кесегин жайда окуна тамамларгъа белгиленеди. Толусунлай хайырланьыргъа 2024 жылда берилликди. Бек башы — анда эли минг ишчи жер ачыллыкъды эмда андан республиканы бюджетине иги кесек файда тюшерикки.

Районда башха магъаналы производство объекте да бардыла. Жангьыртылгъан мяля завод шешаланы кёп регионлагъа жибереди. Дагъыда юй къанатлы этни жарашдыры, орунлагъа чулгъау бла кюрешген предпрятие да ишлеп башлагъанды. Малчылыкъ, консервала чыгъаруу, тахта кёгетлени сакълау жаны бла да иш кзуралыпды.

Чегем муниципал районуу бирикдирилген бюджетти юч жылны ичинде 47 процентге

неда 487 миллион сомгъа кёбейгенди. Анга 2022 жылда тюшген ахчаны ёлчечи 1,5 миллиард сомдан артыкъ болгъанды, 2019 жылда уа ол миллиарддан аз аслам эди. Кесибизден тюшген файда да юч жылгъа 100 миллион сомдан асламгъа кёбейгенди эмда 2022 жылны эсеплерине кёре 534 миллион сомгъа жетгенди, деп билдиргенди Юра Борсов.

Жашуу журтла-коммунал мюлкде да иш барады. Газ тартынуу социал программасына кёре районда кёк отлукъну 370 юйге тартхандыла. «Таза суу» федерал проектге кёре эмда муниципалитетни ахчасына тозурагъан суу ыргъылыны азайтыргъа кюлдан келгенди. Лячинкьяада бла Нартаанда суу жыйылгъан объектени кзурулушлары барады, жангьыларын ишлерге да белгиленеди.

Тюбешиуну ахырында Казбек Коков былай айтханды:

«Битеу мында айтылгъан ишлени тамамларгъа онг барды. Жартылыкъла бардыла, аны да ангъалайма. Биз бек магъаналы жерледен башлагъанбыз, алай Чегем районуу саулай айнытыуну андан ары бардырылыкъбыз. Сёз ючюн, Нальчик-Нартан-Чегем жолгъа уллу эмда тынгылы автобусланы жиберяуну оюунун федерал даражада эте турабыз. Президентибизни башламчылыкъларын бир ниетли болуп тамамларыкъбыз. Бек башы — сизни, жамауатны, адамларыбызны — бизге тутхулукъ этиулери. Республиканы бек уллу байлыгы — аны кёп миллетли халкъыды. Ол иш кёллюдю, кюншалауу бла шүөхлукъда жашай да биледи», — деп чертгенди КъМР-ни Башчысы.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуу
пресс-службасы.

КЕНГЕШ

Казбек Коков жаш предпринимательле бла тюбешгенди

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** республиканы жаш предпринимательлери бла тюбешуу бардыргъанды. Анда эл мюлк, производство эм жумушла тапдыруу жаны бла предпринимательствону айнытыу онгла сюзюлгендиле. Сорууланы асламысы турист бёлюмю оңгдуруу бла байламлы болгъандыла. Жаш бизнесчиле аны ёсююне жалаанда туризм эм кюнакъбайлыкъ бизнес жаны бла айныгъача къарамайдыла, ала аны кзурулуш, ресторан бизнес, спорт, бир магъаналы ишле бла байламлы индустрия эм халкъ чыгъармачылыкъ бла да байламы этедиле. Тюбешууге къатышханла туризмин айныу онгларыны юсюнден оюмларын эшитдиргенди, ол санда инфраструктураны кзурау эм рекреацияланы планированиясы, сейир оюмларын эм муратларын билдиргендиле, сынауларыны юсюнден айтхандыла.

«Жаш предпринимательле кюлгъа алыргъа сойген проектлени барына да къараллыкъды эм аланы жашауда бардырыргъа да болушуркъбуз», — дегенди Казбек Коков.

Тюбешууну чегинде дуняда геополитика болуму юсюнден да сёлешингенди. Казбек Коков къыралгъа санкцияла басынчакълыкъ этген кезиу чакъырыулары тийишлисича ётерге боллугун кёргюзтенин чертгенди, жангы онгла уа бусагъатда да бардыла. Республикада предприниматель тиричилик ёсгенди. МСП-ны субъектлерини саны юч жылгъа 1600-ге кёбейгенди. Кеси-кесин иш бла жалчытыу даражада 58 минг адам белгиленгенди, эки жыл мындан алда ала 13,6 минг адам бола эдиле. Былтыргъа профессионал фидалькыны налогу бла бюджетге 40 миллион сомдан артыкъ тюшгенди, битеу да бирге МСП-ны субъектлеринден — 1,6 миллиард сомдан артыкъ. Ол кезиуге энчи фидалькыны ёлчечи 35 процентге кёбейгенди эмда 2022 жылда 16,2 миллиард сом болгъанды.

Казбек Коков гитче эм орта бизнесни хайырындан республикада асламлагъа аш хазырлагъан эм кюнакъбайлыкъ индустрия тири айныгъанын белгилегенди, ол а турист бёлюмю ёсююне себепликки. Регионуу оюночу Нальчикни инфраструктурасын эм сыфатын игилендире кереклисин да айтханды. «Шахарны башха торлю кёреме, биз борчларыбызгъа теркирек жетерикбиз, дизайн, жумушла тапдыруу жаны бла бирге

ишлесек. Биз Нальчикни башха торлю этерге керекбиз, туристле келирча. Бек башы уа — онгларыбыз бардыла», — дегенди КъМР-ни Башчысы.

Казбек Коков белгилегенича, тапландырылгъан шахар болумла эм туризм жаны бла сейир болурча Къабарты-Малкъарны тыш кёрюмдосюн тийишли халда тутаргъа кереклисин айтханды, Нальчикде кюнакъ юйле, парковкала, скверле ишленгенлерин, черекни юсю бла келирча кёпюру боллугун, жамауат улоу низам да игилендирилгин да эшитдиргенди. Андан сора да, республиканы таматасы Нальчик курорт шахарны тынгылы къолайлыгъын — бальнеологияны да белгилегенди.

«Мен тохтап къалыуну излемейме, бир уллу жетишимге жетгенбиз демейме, биз Нальчикни инфраструктурасы бла байламлы ишлени юч кереге теркирек эм кёбюрек этерге тийишлибиз, этген да этерикбиз. 2022 жыл осал тойюл эди, алай биз андан да терк боллукъбуз эмда тийишли инфраструктураны кзуарырыкъбыз. Республикабызны, шахарыбызны, сизни, сабийлерибизни да магъаналы тамблагъы кюлери барды, биз ала тийишли жашарча мындан ары да ишленлей турлукъбуз. Сизни бла бирге аллай шахарны, аллай республиканы бирге кзура-

рыгъыбызгъа толусунлай ийнанам», — деп эсеплегенди КъМР-ни Башчысы.

Жаш тёлю предпринимательствону айныуну сорууларын сюзюуге КъМР-ни экономиканы айнытыу министри **Рахайланы Борис**, КъМР-ни жаш тёлюну ишлери жаны бла министри **Азамат Люев**, Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясыны таматасы **Таймураз Ахохов**, «Мени Бизнесим» араны таматасы **Мадина Дудуева**, Субъектлени микрокредитование фондуу таматасы **Хадис Дударов**, КъМР-ни Гарантия фондуу оюночусу **Аскер Тхабисимов**, «Опора России» битеуроссей жамауат биригиуну регион бёлюмюну таматасы **Альберт Кильчук**, «Ишчи Россей» ООО-ну келечиси **Гузйиланы Индира**, «КъМР-ни Сатыу аймау-промышленный палатасы» союзну таматасыны орунбасары **Мурат Гукетлов**, «ТГ» компанияны оюночусу **Мурат Теунов**, «Сбербанк» КБО АО-ну управляющийини орунбасары **Камбулат Керешов**, «Россельхозбанк» КБО АО-ну управляющийини **Алим Сокуров**, «Промсвязьбанкны» Къабарты-Малкъарда бёлюмюну таматасы **Азамат Нахушев** да къатышхандыла.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуу
пресс-службасы.

Чемпионла бла спортну болумун сюзгендиле

Ахыры.

Аллы 1-чи бетдеди.

Спикерни орунбасары **Мурат Карданов** Роман Власов апрельде Къыргызстандан гёжеф, олимпиады оюнланы призёру **Акжол Махмудов** бла тутушуругун билдиргенди. Анга уа ол КъМР-де хазырланьырыкъды.

Роман Власов республикагъа биринчи кере келмегини, мында спорт бла кюреширча иги онгла кзуралгъанларын, тутушха хазырланьыргъа КъМР-ни аны ючюн сайлагъанын айтханды. Ол КъМР-де спортна, анда грек-рим тутушуугъа, иги онгла кзуралгъанларын айтханды. Анга уа республикадан белгиле гёжефле чыкъгъанлары шагъатлыкъ этеди.

Назир Манкиев а Къабарты-Малкъарны халкъыны кюнакъбайлыгъын белгилегенди.

Ызы бла Татьяна Егорова Роман Власову спортну айнытыуга салгъан къыйыны эм грек-рим тутушууну кенг белгиле этгени ючюн КъМР-ни Парламентини Сыйлы грамотасы бла сауғалагъанды.

Къабарты-Малкъарда болгъан кезиулери кюнакъланы эслеринде кёлге къалыр ючюн а алагъа республиканы юсюнден киталпа сауғалагъанды. Ахырында тюбешууге къатышханла бирге суратха тюшгендиле.

КъМР-ни Парламентини
пресс-службасы.

БЕЛГИЛЕУ

Бир киши да, бир зат да унутулмаганды

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков Минги тауну тийреси немисли-фашист ууучлауладан азатланганлы эмда Элбрусну тѣппесине СССР-ни къырал байрагы салынганлы 80 жыл толганына аталган «Кавказ ючюн жаныбызны-къаныбызны аямай сермешгенбиз!» деген регионла аралы патриот акциягъа къатышханды. Ол а бу кунде Минги тауну тийресинде бардырылган жаш тѣлю фестивалыны программасыны бир кесегиди.

Фестиваль юч кюнню барлыкъды, аны КъМР-ни Жаш тѣлюню ишлери жаны бла министерствосу Элбрус муниципал районну администрациясыны, РФ-ни Къоруулау министрствосуну бѣлюмлери, Кавказ.РФ акционер обществону себепликлери бла бардырады.

Эсигизге салайыкъ: 1943 жылны февраль айында совет аскерчиледен альпинистледен 20-сы Александр Гусевни бла Николаи Гусакны башчылыгында Элбруска кѣтюрюлгенди. Ала жартысы оюлуп турган «Онбиреуленни шыгыгында» тохтагандыла. 13 февральда къыйын хауа болумлада тауну кюнбатыш тѣппесине къазауат этип кѣ-

тюрюлгенди эмда алагъа буюрулган борчну толтургандыла.

Альпинистле къыйган жазуулада былай айтылады: «Таугъа ѳрлеу Кавказны гитлерчиледен азатлаугъа эмда бизни махтаулу Къызыл аскерибизни 25-жыллыгына аталганды. Аскер-

чилени къаууму Закавказье фронту аскер башчыларыны буйрукълары бла немисли-фашист вымпеллени энишге бургъап, СССР-ни къызыл байрагын тохташдыргандыла». 17 февральда къыралыбызны байрагы Элбрусну кюнчыгыш тѣппесине да салынганды.

Ма ол жигитликни этгенлени хурметлерине ишленгенди 3800 метр бийикликде эсертме. Аны къабыргъаларында 219 жигитни аты жазылыпды. Фашистле ол сермешде толусунлай ууатылган эдиле. Ол эсертме Луганскны заводунда ишленгенин эмда аны Луганскны альпинистлери тохташдыргъанларын да белгилерчады. Ол а 1987 жылда болганды.

Элбрусда хорламны хурметине лыжачылары къаууму Кругозор станциядан Азау талагъа дери Россей Федерацияны, Къабарты-Малкъар Республиканы байрагъарын эмда Хорламны Байрагын кѣтюрюп тюшгенди. Терс-Къолда 1942-1943 жыллада Элбрус ючюн баргъан сермешде ѳлген аскерчиле асыралган жерде салынган эсертмени къатында митинг болганды. Бир зат да унутулмаганды, бир киши да унутулмаганды. Фашизмге къажуа кюрешде хорлам ючюн, къыралларыны бла халкларыны жарыкъ келир заманы ючюн жанларын берген жигитлени атлары бизни эсибизде къаллыкъдыла.

БИЗ БИРГЕБИЗ

Халны кѳргенледен бла билгенледен – керти хапар

Алгъаракълада Къабарты-Малкъар къырал аграр университетде Волонтерланы ата къуртулагъа себеплик этюу жаны бла «Артка бир атлам да этмезге» деген биригиулерини толтуруучу директору Байсыланы Темиржан эмда Луганск халкъ республикадан келип турган Диана Галищева бла тобешиу болганды. Аны «Донбасда халны кѳзлери бла кѳргенле хапарлайдыла» деген проектге кѳре, КъМР-ни Жаш тѣлюню ишлери жаны бла министерствосу, Кѳп жаны бла ишлеген жаш тѣлю ара, «Жангы бийлик» аскер-патриот фонд, «Артка бир атлам да этмезге» жамауат биригиу къураганды.

Проект энчи аскер операция не хыйсапдан башланганын эмда не ючюн бардырылганын аныглатыр, фашизми ниетлерине къажуа соелирича этер муратда бардырылып вузлада башланганды.

Тобешиуно башлай, КъМКЪАУ-ну ректоруну юйретю иш жаны бла орунбасары Ауэс Кумыков къыралыбызны жалынчакъсызлыгын сакълар ючюн башланган энчи аскер операциягъа бу окъуу юйден чыкъгъан жашла да болгъанларын эсертгенди. «Ала кеслерини инсанлыкъ борчларын бет жарыкълы толтурадыла. Биз ала бла ѳхтемленебиз», - дегенди.

Къонакъла бла шагърейр эте, ол Байсыланы Донбасда бла Луганскда кѳп кѳре болгъанын да билдиргенди. «Диана Галищева уа Луганскда туугъанды, иги кесек заманны жашагъанды, ол себепден анда болумну юсюнден ким эсе да айтып угъай, кеси кѳзю бла кѳргенди. Ала тюзюн айтырыкъларына ишеклигим жокъду. Интернетде жорюген неда бир-бир адамла жайгъан ѳтюрюк хапарлагъа тынгыламай, аланы айтханларына къу-

лакъ салайыкъ», - дегенди Ауэс Кумыков. Шѳндю Нальчикде Искусстволаны шимал-кавказ къырал институтунда окъуй турган Диана Галищева, студентлеге бусагъатда Луганскде бла Донбасда болумну юсюнден айта, бирде кѳз жашларын тыялмай эди. Ол тийреледе къыйын сынаула 2014 жылда угъай, андан иги да алгъа башланганларын чертгенди.

-2014 жылгъа дери биз Луганск областыда жашагъанбыз. Анам украин тилден устаз эди, атам а шахтада инженер болуп ишлегенди. Ол биринчи кѳре жер тѳбюне ишлери онбѳш жылында кирген эди. Украина НАТО-гъа кирирге сойгенин билебиз. Алай болса, Донбасда шахтала жабылыргъа керек эдиле. Бизге айтханларына кѳре, кѳмюрно энди Украина Польшадан сатып аллыкъды. Ол билдириу донбассчыланы, луганскчилени да артыкъ бек къууандырмагъанды. Нек дегенде бу эки областыда да шахтада бир адамы ишлемеген бир юйор жокъ эди. Аны бла баш кечиндиргенди адамла.

2014 жылны 11 майында бу эки об-

ластыда жашагъанла референдум къурайдыла, экиси да халкъ республикала болурларына ырызлыкъларын билдиредиле. Андан сора Украинаны Сауутланган кючлери Донбассны бир-бир жерлерин чачдырып башлайдыла. Бизге жашап турган жерибизден кетерге тюшгенди. Мында бизге жарыкъ тюбегенди, жууукъларыбыз да бардыла. Украинлылары маданият араларында да болгъанбыз. Мен, згечим да окъууларыбызны андан ары бардырабыз, - деп бошагъанды сѳзюн Диана.

Байсыланы Темиржан а гуманитар болушлукъну къалай къурап жибергенлерини эмда украинны башкеслени мурдарлыкъларын кѳзю бла кѳргенини юсюнден хапарлагъанды. «Алада урушну бардырыуно жорукълары жокъдула. Башха тѳйюлдю, кеслерини мамыр адамларыны, башхаланымы жоядыла», - дегенди ол.

ладыла, мамыр адамлагъа да болушур ючюн къалмайдыла».

Ол студентлени сакъ болургъа, интернетде жайылган ѳтюрюклеге ийнанмазгъа чакътырганды. «Сѳз ючюн, алгъаракълада интернетде бизни аскерчилерибиз суулу окоплада турадыла, алагъа медицина болушлукъ, башха себеплик да этилмейди деп, аллай ролик чыкъгъанды. Анда бирле; «Бизни келтирип бери атхандыла, къалай уруш этейик?», - деп да тарыкъгъандыла. Аны россейли аскерчиле этмегенди, ол украинлылары ишлериди. Ала алай бла адамланы акылларын терсине бурургъа кюрешедиле. Не уа бу ѳтюрюкге бир къарагъыз: Тюркде жер тепгенден сора бир суратда жол бузлгъанын ким эсе да суратха алып, ол Чегем чучурлагъа элтген жолда болганды, дегенди. Ма аллай къужур затла терк-терк тѳбейдиле», - деп къошханды Байсы улу.

Къабарты-Малкъардан баргъан аскерчиле бла тобешиулерини юслеринден айта, Байсы улу былай дегенди: «Ала мындан баргъан письмолагъа бла суратлагъа бютюн бек къууанадыла. Аланы жан хуржунларына салып, бек багъалы затныча жорютедиле. Аскерчи жашла, миллетлерине, динлерине, къайда жашагъанларына да къарамай, бир бирлери бла къарындашлагъа жууукъ бо-

Тобешиуно ахырында жаш адамла, ѳрге къобуп, аскер операциягъа къатышхан жерлешлерибизге видео бла салам жибергенди, «Биз сизге ийнанбыз! Сизни сакълайбыз!» - деп айтхандыла. Байсыланы Темиржан а ол тийрелеге кезиуло командировкасында аны аскерчи жерлешлерибизге элтип кѳржюзюрюге сѳз бергенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Ётгюрлюк

Тарыхда бола келгенича, къайсы миллетни да атын махтау бла айтдыргъанла аны жигит, таукел, ётгюр адамларыдыла. Алгъаракъда Луганск халкъ республикада аскер борчун толтура ауушхан лётчик, авиацияны генерал-майор Боташланы Хусейни жашы Къанамат аллай инсанладан бири эди.

Ол 1959 жылда 20 майда Тёбен Тебердиде туугъанды. Хусейни бла Борлакъланы Любаны уллу юйюрлеринде (алты жаш бла бир кыз) ёсгенди. Сабийликден окъуна жашауун аскер-тенгиз флот бла байларгъа мурат этгенди. Ол акъыл бла, 1976 жылда школну бошагъанлай, Севастопольгъа барып, анда Нахимов атлы аскер-тенгиз училищеге къагъытларын бергенди. Умуту толмагъанда, онжетижыллыкъ жаш, «Бёрю атар – бёркюнден белгили» дегенлей, артха къайтмай,

гъанда, алагъа къатышханды. 2008 жылда уа генерал-майор даражагъа чыкъгъанды. 2007 жылда Россейни Къоруулау кючлерини Баш штабыны аскер академиясына кирип, аны 2010 жылда айырмалы бошагъанды.

Къырал къалайгъа ийсе да, алайда ишин тынгылы этип, 2007 жылда Забайкальени аскер округунда бек иги лётчикге саналгъанды, жети тюрлю аскер самолётда учаргъа юйренгенди, ол округда авиация дивизиягъа таматалыкъ этгенди.

Кёкден кёсеу сермеген Къанамат

Астраханьда тенгизлени хазырлагъан школгъа киргенди. Анда бир жыл окъуп, аны айырмалы бошагъанда, къарачайлы жашны кеси ыразылыгы бла Ейскде В.М. Комаров атлы авиация училищеге ийгенди.

Ол анда тюрлю-тюрлю аскер самолётлада учаргъа, аладан атаргъа юйренгенди. 1981 жылда училищени айырмалы бошагъандан сора, къуллугун Тау Артында аскер округда лётчик болуп башлагъанды. 1991 жылда Воронежде Юрий Гагарин атлы аскер-хауа академиягъа киргенди, аны 1995 жылда тауусуп, Ленинград аскер округда авиация полкуну командирини орунбасары болгъанды.

1998-2000 жыллада Къанамат Псков областда Смуравьёво деген аскер аэродромда 772-чи энчи топ атычу авиация полкуну командирини болуп тургъанды, асламысына Су-24 самолётлада учанды.

2004 жылда Таджикистанны жеринде аскер къауугъала бар-

Болсада жашау сынауладан толуду. 2012 жылны 28 июнунда Къанамат юйрениулеге къараргъа баргъанында, ол затха эркинлик алмай, нёгери полковник Олейник бла бирге Карелияны башында Су-27 истербительде учанды. Ол элтип баргъан самолёт бузулуп, нёгери да, ол да андан секиргенди. Насыпха, жашла сау къалгъандыла. Самолёт чачылгъанды. Сюдлюк-къоллукъ болуп, Къанаматха къыралгъа беш миллион сом телерге борч салынып, ол запасха кетгенди. Ол заманда да Боташ улу не къыралгъа, не сюдге къажаш сёз айтмагъанды, жаланда ол ишни эркинлик алмай этгени ючюн кесин терслегенди. Ма аллай къылыгына сый берип, аскерчи тенглерни анга билеклик этгенлей тургъандыла.

Сейир тойюлмюдю, бир кере быллай болумгъа тюшгенде, секир деп буйрукъ бергенлеринде да, аны толтурмай, Къанамат, жангы самолётну аяп, аны жерге тап

олтуртхан эди. Аллай ишлери дагъыда болгъандыла аны. «Боташ улуда жаланда Аллах юйретирге боллукъ хунер барды!» – деп да андан айтхандыла анга.

Ол ишден арысында Боташ улу Санкт-Петербургда бла

ыразылыгы бла баргъанды. Аскер бочларын тынгылы толтургъан снайпер лётчикни юлгоге тутхандыла. 22 майда, генерал-майор Боташланы Къанамат Су-25 самолётда Луганск тийресинде россей аскерчилени къаууму къур-

берген антын. Ол уллу аскер къауумлагъа башчылыкъ эте келгенди, туугъан жерин, Малкъарны да, уллу Ата журтубуз Россейни да жюрекден суйгенди. Ол күн ол ишни эт деп, Къанаматха киши буйрукъ бермегенди, алай а ол аскер къарындашлыкъны борчу неде болгъанын иги билгенди эм, акъылы айтханнга тынгыламай, жюреги излегенни этгенди.

Боташ улу кёп тюрлю къырал сауугъала бла белгиленгенди. Аскер лётчик Боташланы Къанамат Къарачай шахарны сыйлы инсаны эди. Россейни

Ленинград областда «Сиворицы» аэродромда Россейни Жигити генерал-майор Боташланы Къанаматха салынган эсертмени къатында.

Ленинград областда Россейни авиация жаны бла ДО-СААФ-ыны председателини орунбасары болуп тургъанды. Сынаулу лётчик-снайперни ары чакъыргъанлары аны даражасы къалай бийик болгъаныны белгисиди. Анда ишлеген жылларында Къанамат жаш телюге кесини билимин, сынауун къызгъанмай берип, жаш лётчилени ол ишни тасхаларына юйретиуге эс бургъанды.

Боташ улу аскер къуллукъдан отставкагъа кетип болса да, былтырны февралында Украинада энчи аскер операция башланганда, ары кеси

шоугъа тюшюп тургъанларын эшитип, алагъа болушургъа ашыкъгъанды.

Душман бла бетден бетге тургъан ажымлы болгъанын да биле тургъанлай, ёлюм къоркыууна да къарамай, белгиленген жерлеге окътоп атып, жангы фашистлени эслерин кесине буруп, къуршоугъа тюшген россей аскерчилени азатлап, жанларын къалдыргъанды. Алай а, ол алайдан кете туруп, Папасная деген шахарны тийресинде самолётну зенит ракета жетгенди.

Ма алай толтургъанды Боташланы Къанамат къыралгъа

къоруулай этген кишилиги ючюн, къырал тамата Владимир Путинни указына кёре анга Россей Федерацияны Жигити деген ат аталгъанды.

Къарачайны жигит жашы суйген ата журтунда – Тёбен Тебердиде-жатады. Аны жарыкъ жулдузу ёчолгенди, жашау жолу уа сабийлери Арсенни бла Регинаны, ол къутхаргъан жашланы къадарлары бла бир болгъанды да, юзюлюк тойюлдю. Аладады аны ёмюрлюгю, ёлюмсюзлюгю да. Жигит жашла халкъ ючюн туадыла, халкъ ючюн ёледиле.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Эсте тутуу

Ала жүреклерибизде жашайдыла

Оналтынчы февралдыда Бабугент элде орналган орта школда Ата журтну чеклерини тышында кеслерини аскер борчларын толтурганланы эсгеру юкнюне аталып «Эсте тутуу – Афганистан» деген жыйылыу бардырылганды.

«Заман» газетте интер-вюсунда школну директору Глашланы Фаризат: «Мени акылыма көре, ёсе келген тёлу кыралыбызны тарыхын билерге керекди. Патриот юйретиуну мурдор

бийин ахыр жолуна ашыра», – дегенди.

Школчула докладларында 1989 жылда 15 февральдан бери отуз төрт жыл озганын айтхандыла: ол кюн бизни солдатла аскерчилерибиз

Элдарбий, Тюменланы Аллахберди, Хозаланы Алий. Бабугентчиле сау-саламат юйлерине кыайтхандыла. Школчула бла тубеширге уа экеулен келген эдиле: Аккы-ланы Даниял бла Тюменланы Аллахберди. Даниял школну директору Глашланы Фаризатха афганчы жашланы юсюнден битеу билдириулени жыйгыаны, солдатланы эсте тутуу ишни бардырганы ючюн жүрек ыразылыгын билдиргенди.

Шукур, бабугентчиле сау кыайтханлыкыга, Черек районну башха эллерине уа бушуу келген эди. Зарагидден Бёзюланы Ахмат, Герпегежден Бёзюланы Рамазан, Бызын-гыдан Жазыколаны Исхакъ, Кыашхатаудан Улбашланы Алим, Огыры Малкьардан Гадийланы Руслан бла Хасау-ланы Магомет... жыйыр-мажыллыкылай кыалган жашларыбыздыла. Аланы Афганистанны оту кюйдюрген эсе, аналары уа ачууларыны отун сынагандыла.

Школчуланы аллында кёз жашларын тыялмай, Хасау-ланы Магометни геччи, КъМР-ни билим бериуюно отличниги Мокьсаланы Ханифа сёлешгенди. «Жаннетли болсун кыарындашым, бек огурулу жаш эди, атабызгы-анабызгы кыоркымагызыз, мен сау кыайтырыкыма, деп жазып турганды. Урушну отунда бизни ючюн жарсып, бизни жапсарыргыа кюрешгени да кёл затны юсюндөн айтады. 1982 жылда 28 февралдыда урушну кезиунде жаула тегереклерин алгында Магомет тенглерин бла кыру-суудан чыгырарча уруш этип башлаган эдиле. Хау, кёлп-лени жанларын сакылаганды ол кюн, алай кеси уа жаралы болуп, ёлген эди. Жигитлиги ючюн Кызыл Жулдузну орденни бла сауыгаланганды»,

– дегенди Ханифа Мухтаровна.

Жыйыр-мажыллык Магометни Афганистанда ёлгени битеу республикагыа, тууган элине да уллу ачыу болганди. Аны татлы тенги Абдулин Фат кёл көре Малкьаргыа келгенди. Эки малкьарлы жигитте – Гадийланы Русланга бла Хасау-ланы Магометте атап Атабийланы Магомет назму жазганды.

Черек районну ветеранларыны советини таматасы Чеченланы Георгий таулула Ата журтларыны сейирлерни ючюн сермешгенлерин чертгенди. Бусагыатда да артха турмайдыла. Черек райондан да энчи аскер операциягыа иги кесек жаш кыатышады.

Черек районну билим бериу-де ишчилерини профсоюзну райкомуну таматасы Батчалананы Анатолий кишиликини, Ата журтха кертичиликни юсюндөн айтханды. Аланы мурдорлары – тууган жерге суймекликди дегенди.

Черек районну ветеранларыны советини специалисти Таукенланы Зухура Улуу Ата журт урушха кыатышханланы юслеринден китапла жазганды, хар бери бла тубешип, ушакыла этгенди. Заманында этилмеген иш кеч болуп кыалады, бусагыатда Зухура тубешген ветеранланы асламысы дунияларын алышхандыла. «Эсте тутуу – ол адамлыкны ышаныды. Солдатла жанларын, жашауларын бизни ючюн бергендиле, биз аны унут-мазгыа, алагыа хурмет – сый этерге борчлубуз», – дегенди.

...Чиммакы акъ шарла уча эдиле кём – кёл кёлге, бирлери уа акъ кыар жаугыан назы тереклени бутакыларына чулгыана... Бу ариу кыышны кёрмеген, замансыз жашаудан кетген солдатларыбыз жаннетли болсунла.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Суратланы **ХОЛАЛАНЫ**
Марзият алганды.

ташы билимди. Биз школда Улуу Ата журт урушха кыатышханлагыа, Афганистанда жанларын бергенлеге аталган стендле кыураганды. Жамауат ючюн сөөлгенле, бизни эркинлигибизни, кыралыбызны сейирлерин кыоруулаганла, замансыз жоюлганла жүреклерибизде жашайдыла. «Уруш» деген сёз унутулган дуния келир деп жарык умутум барды, ол толса окуёна, аскерчилерибизни унутурук туююлбюз. Аланы араларында жыйыр-мажыллыкыла алай кёлдуле, атала – аппала болалмай жашлай кетгенле. Бююн аак шарла жибергендиле кёлге устазла, кыонакыларыбыз, школчула да: «Унутмагандыбыз, эсибиз-десиз!», – деп. Бир ана да жиямасын урушда ёлген са-

чыкыгандыла, анда тогыуз жыл, бир ай бла онтогыуз кюн уруш бардырганди эдиле.

Слайдла бир бирин алышындырадыла, ол суратлагыа жиялмай кыараллык туююлду не кыаты адам да. Назмула уа, назмула! Поэтле кимден да бек жютю сезгендиле Афганистан сау болмазлыкы жаралай кыаллыкын. Битеу да ол жерледе болгандан 15051 адам жоюлганды. Жаралы болуп кыайтханла – 49985 болгандыла, сакыатла – 6669, дагыда 417 солдаттыбыз а тутмакыны азабындан ётгендиле.

Бабугент элден Афганистанда сегиз адам болганды: Аккы-ланы Даниял, Батчалананы Тахир, Кызийланы Адрахман, Лелюкаланы Хусей, Мокь-ланы Келлет, Сараккуланы

Сайлау

Хунерлиги ючюн – танг кесек ахча

Былыр апрель айда Россейни Жаш тёлуюно ишлери жаны бла федерал агентствосу кыыйматлы проектлени Шимал-Кавказ федерал округда жаш адамланы араларында бардырылган конкурсуну эселлерин чыгырганды. Анга көре ахча сауыгалагыа тийишлиле да белгиленгендиле. Аллаиланы санына жерлешибиз Рузана Хавжикова да туюшгенди.

Ол Нальчикде 1-чи номерли энчи (коррекциалы) школ-интернатда информатикадан устаз болуп ишлейди. Аны #стирайграници номинацияда

проекти эм игиледен бирине саналганды. Ол саулукулары бла байламлы чекленген онглары болган сабийлени компьютер технологияланы амалы бла байламлыкыла кыурауыга, айнытуыга, кемчиликлени туюзитиуге бурулууду.

Устазгыа «Чекле болмаганди келир заман» деген проектин жашауда бардырыргыа 1 миллион бла 350 минг сом берилгенди. Бююнлюкде ол ахчагы сабийле бла жараула бардырырча интерактив сенсор теспиле алынгандыла.

Бизни корр.

Сый берүү

Даражасын
көтүргөндиле

Къайгырмаланы Арсен Москваны педагогика кырал университетинде ишлегенли 5 жылдан артык болады. Бийик билим берген окуу жүйеде ол «Маяк» проектти жашауда бардырганнадан бириди. Кеси айтханга кёре, аны чеклеринде ала студентлени Ату журтну сюерге, анга кертичи болурга юйретедие.

– Бюгонлюкде «Маяк» Москвадан башха шахарлада да кюч ала барады. Шёндюгю жаш адамлагга биз тарыхыбызны болумуча ангылатырга борчлубуз. Сёз ючюн, Улуу Ата журт урушну юсюнден кёп тюрлю хапарла жюрюйдюле бюгонлюкде. Ким хорлагъанын, ким хорлатханын бир-бирле кеслерине тапкыкда жазып басмалайдыла. Биз а совет халкыла ол хорламга кыаллай уллу кыйын салганларын ангылатырга керекбиз.

Бизни вуз дагыда «Без срока давности» федерал проектни бардырууга да тири кытышады. Бу проект немисли ууучлаучула совет халкыга жетдирген кыйынлыкны юсюнденди. Студентлерибиз школгага жюрюйдюле, окуучулары араларында жарыкъландыруу ишни бардырадыла. Андан сора да, тюрлю-тюрлю форумла да

ётдюребиз, – деп чертгенди Къайгырмаланы улу. Озгъан ыйыкда уа РФ-ни жарыкъландыруу министри Сергей Кравцов, Къайгырмаланы Арсенин жашы тёлюну арасында патриот сезимни кенг жайыуга этген кышумчулугуна бийик багга бачип, ведомствону Сыйлы грамотасы бла сауғалаганды.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Учунуулукъ

Аны баш жоругу – чурумладан
къачмазга, алгга таукел барырга

Миллетибизде жашауда кеслерини жерлерин табарга, хар жаны бла да айнырга итинген иш кёлло жашларыбыз бла кызыларыбыз кёлдюле. Ол къуандырмай кыймайды. Мени бюгонню жигитим Гуппойланы Зульфия да аллай жигер кызыларыбыздан бириди. Ол эрттеден мурат этген, жюреги да тархан ишни кыураганды.

Зульфия Къашхатауда туугъанды, элде орта школна бошагъандан сора Къабарты-Малкъар кырал университетни экономика факультетини туризм бёлюмюне киргенди. Аны да бошдан сайламаганды – туризм бла юреширге Зульфия эрттеден мурат этгенди, тыш кыралланы табийгъатлары, маданиятлары, халкылары бла танышыу анга бек сейир кёрюне эди.

– Университетни бошагъанымдан сора, сынам алайым деп, туризм бла байламлы бир-эки фирмада ишлегенме. Ол манга бу ишни «ичинден» билирге онг бергенди. Сора кесими фирманы ачагга таукел болама. Юйюрюм да манга билеклик этеди, кёллендиреди. Алай ишмини башлагъанлай, коронавирус ауруу жайылады. Ол заманда энди ачылгъанла угъай, эрттеден бери ишлеген фирмала да жабылып бара эдиле, – дейди Зульфия.

Алгга ол бек абызырагъанын да жашырмайды, алай терк окуна эс жыйып, бу иш бла байламлы шартланы, билдириуленни, юлгюленни да табып, башын кётюрмей окуп, тыш кыралла бла алагга туристлени жиберуону юсюнден келишимле кыурап башлайды.

– Жукъгъан ауруу кенг жайылгъан кезиюуде тыш

кыраллагга адамланы ашырырга бек кыйын эди. Хар къонак юй да туристлени алыуну жоруклары, излемлерин да кеси тохташдырганды. Аны себепли кёлле кеси кыралыбызда солургга. Къара тенгизни бойнуна барырга сюйгендиле. Алай бла ахыр эки жылда туристле Россейни курортларында солугъандыла, – дейди Зульфия.

Нальчикни санаторийлеринде солугъанладан да кёлле келедиле. Ала асламысында орамлада рекламалардан неда интернетден биледиле аны турфирмасыны юсюнден. Шёндюгю заманда абаданладан башлап сабийлеге дери социал сетлени хайырланмагъан адам хазна болмаз. Ол себепден Зульфия фирмасыны сайтын аччанды, аны атын айтдырууну башха амалларын да хайырланады. Алай бла аны иши бла кёлле шагърей болгъандыла. Хар келгенге ол энчи эс бёлүп, аланы ыразы этип ашырады.

– Тыш кыраллагга жолуучулукладан сора да, Шимал Кавказда экскурсияланы да бек сорадыла, – деп чертеди ол. – Аллайланы асламысы Нальчикни санаторийлеринде солугъанладыла. Ала мени фирманы телефон номерин не интернетде, неда бизни болушлугубуз бла солуп кетген жуукъларындан, танышларындан билеп келедиле. Сёз ючюн, кёл болмай мында юйюрю бла солугъан бир эр киши телефон номеригизни интернетден тапханма дегенди. Шимал Кавказда экскурсиялагга барырга сюйгенле шёндю бек кёлдюле. Кыруу тышындан келгенле угъай, бизни республикабызда жашагъанла да тамашалык табийгъат жерлерибизге жолуучулуклагга барырга сюедиле.

Пандемияны заманында тыш кыраллагга чыгъарга кыйынырак болгъаны себепли кеси республикабызны ичинде да кёл тюрлю экскурсияла кыуралады. Тенгиз болмагъанлыкыга, къарар эм солур жерлерибиз кёлпю. Ол себепден Къабарты-Малкъарда да аллай жолуучулукланы кёбейтүү эм жангы маршрутла ачыу да бек магъаналыды.

– Бизге келген къонакыла Элбрусну, Чирик кёллени, Чегем чучурланы эмда къоншу республикалада солууну терк-терк соргъанлай турадыла. Быйыл экскурсиялагга бла жолуучулуклагга сурам мындан алгга эки-юч жылдан эсе кёл болгъанды. Алай аланы жумушларын жалчытыуу игилендируу жаны бла алыкка кёл иш этерге керекди, – дейди ушакъ нёгерибиз.

Зульфия адамланы солууларын тынгылы кыурап ючюн къолундан келгенни аямайды. Сынам жыйышдырып, адамланы солургга къайры ашырганын кёрюр ючюн, ол къонак юйлеге кеси барып сынайды. Шёндю уа Кыбыыла Европаны талай шахарын жокълар умуту барды.

Гуппойланы Зульфия учунуулугу бла жаш тёлюге юлгюдо. Не тюрлю болумда да, къолларын бошлап кыймайды, кырууда алгга итинеди. Муратынга жетер ючюн жолунда тубеген чурумладан къачмай, элгенмей, алгга таукел барырга, деген жорукъ бла жашайды.

ХОЛАМХАНЛАНЫ Алима.

Бизге жазадыла

«Жарлылыгъын
жашыргъан бай болмаз»

Окуучуларыбыздан бири кёл болмай редакцияга письмо жибергенди. Нек эсе да, тукумун, атын а жазмай кыйгъанды. Аланы жашырырга сылтау да кёрмедик жазгъанында, алай ол миллетибиз бла байламлы кёл жарсыуаны туура этгенди.

«Жарлылыгъын жашыргъан бай болмаз», – дегенлей, тегерегимде бола, кёре тургъан кёл затладан жюрегим кыйналып жазама. Бирле ыразы да болмазла, алай кёлле уа угъай демезликлерине ийнанам. Биринчиден, хайт деген къаллай бир жашыбыз бла кызыбыз турады юйдегили болмай. Жыл санлары оза барса уа, ол жашауга юйренип къаладыла. Юйюр кыурагга керек болгъанын эсге алмай тургъанла, жарсыуга, хар элде да бардыла. Мен ангылагъанга кёре уа, юйюр кыурау хар инсанни миллетини, тукумууну, жамауатыны да аллында борчуду.

Эртте заманлада таулу эр кишиле 60-70 жылларында да хайт деген жашла болуучу эдиле деп, атам алай айттычу эди. Бусагъатдагылагга уа бир къарагъыз, 40 жылларында окуна карт кёрюнюк къаладыла. Ары дери турадыла да, андан сора уа къатын, сабий, туудук да керек болмай къалады. Бирле уа, алай тура кетип, ичиге берилип къаладыла.

Бизни миллетде, къалай эсе да, тере болуп къалганды кызы сабийлени иш кёлло, чыдамлы, тёмомло болургга да юйретген, жашчыкъланы уа эркетип ёсдюрген. Эр киши сабийни кишиликке гитчелигинден окуна юйретирге керекди деп, мен алай къарайма. Ол борчубузну учжара этип кыйгъан сунама. Жашны ишлерге юйренмегини, юйюрюн кечиндиралмазлыгын да биле тургъанлай, ата-анала юйдегили этерге юрешедиле. Аллай юйюр кёл да бармай чачылады.

Ичиге берилип, юйдегисин кыйнагъан эр кишиле уа азмидыла? Былайда бир юлгю келтирейим. Кёншуму беш сабийи барды. Ингир сайын кеф болуп келип, юйюрюне сынатмагъан кыйынлык къалмагъанды. Аз-маз эсирсе окуна, сыфатындан кырккырачады: кёлзери кыуругъан бугъаны кёлзереине ушаш. Ары-бери ётгенден ачча тилеп, аракты ичерге излейди ансы, башха сагышы жокъду. Сабийлени аналары уа, аман кюню башына келип, базарладан жыйылмай, сом-шай мажарып айланады. Сабийини сагышын этмеген атадан жамаутха хайыр боллукъду деп ышанырга жараймыды?

Ичиге атасындан элгенип, бугъунуп айланган жаш а юйюр башчы болалыкмыды, анга кыйгыра билликмиди? Аны жюреги гитчеликден окуна огурсуланган эсе, аны юйюнде окуна юшотген эселе, ол хазна тюзелсин? Атасындан башха тюрлю болса жашы, бек аламан, алай, жарсыуга, жашауда алай болмайды.

Бюгонлюкде жуукъ-тенг да бир бирден кенгирек туургга юрешедиле. Арбазланы тегереклерин бийик хунала бла бегитип, бир бирден бугъуп алай жашайдыла кёлле. Алгъын уллу гитчеге былай этме, деп юйретген тере болуучу эди. Бусагъатда уа бир да оюмунгу айтыр умут этме. Сабий кеси угъай, ата-ана да ал этегинги артынга къалларла, жарсыуга.

Эриш болганды халк. Кыуанчларына багъалы ресторанланы аладыла да, алада да жерле кыруу болмаз ючюн аралары узакъ болгъан адамланы да чакъырып, той этедиле. Ол да бир адет болуп къалганды. Ресторанда той этерге уа хар кимни да къолайы жетип къалмайды. Ол да сылтаудан бириди юйдегили болмазгга. Аны амалтын ненча жеткен жаш бла кызы юйюрленмей турадыла. Бизни тамата тёлюно къаллай бир терслиги барды бу жумушлада.

Жюрегим асыры кыйналгъандан бирин кююп, башхасына аны ючюн кёcheme. Миллетибизни адамлары саудюгерчиле, уручула, ётюрюкчюле, ичгичиле, эринчекле, харам жюрекчиле, буреуну кыйыны бла жашагъанла бир заманда да болмагъандыла. Жашау тюрленгенди дейбиз, алай аны кесибиз къалай тап керсек, алай бура барбыз. Бир бирге атар кереклиси жокъду, барыбыз да бирча терсбиз. Не зат тюзетиркиди бизни? Ёмюрледен келген адет-тёрелерибизге табынуу! Алай жангыртсакъ, эсерсек, хайыры уллу боллукъду».

ШАУАЛАНЫ Разият.

Ыразылык

Бир жанында
квалмагандыла

Нальчикде жашаган улайган тиширууларбыздан бири Хуболланы Зухура, редакцияга сөлөшп, иги хапар билдиргенди.

«Бир жерде кыйынлык болса, не этерге билмей, кыйгылы болама,- дейди огурулу унна. - Социал сетевде жарыуу билдире билмейме, мени кюлумдан кеп зат келмегени ючюнд кеси кесиме ачууланам. Алай жорегими жапсарган, ачуууму шошайтхан да бир шарт борды: кыйда болса да, кыйынлыкка тыюнгелге болушургал хазыр болганла олсагыт кеп санда чыгып кыладыла.

Аны айта келгеним, мен жашаган юйден кызыккыла Тюркде жер тепгени эшитгенлей, ол кылай уллу хата салганын кергенлей, олсагыт абериле жыйшыдырып башлаган эдиле. Экинчи кюн окуна ол гуманитар жюкню иги кесеги Тюркге бла Сирияга жиберилгенди. Аланы алай этгенлери ёсөп келген тёлуюзге ышанарчады деп, куюанганма эмда ёхтемленгенге».

Люба АДИЛОВА хазыраганды.

Солуган кезуулюзге

Ышармишле

Бир поэтни назму китабын сюзер ючюн бардырылган жыйылыуда бир кызы поэздден былай сорады:

- Назмуларынгы мен кыйналып окуйма, жазган заманында сен алай кыйналамы эдинг?

x x x

Нафисат баш иесине былай сорады:
- Жаным, мен башка эр кишиге кетсем, жорегинг кыйналлыкмыды?

- Ол сени аллыкка мени жаным нек ауругга керекди?

x x x

Тенгледен бири экинчисине: «Сен сарыуксе!», - дегенди. Юч жыл озгандан сора жаш алай айтхан тенгин сюдге бергенди.

- Быллай бир заманы уа нек турдунг? - деп соргандыла жашха.

- Тюнене зоопаркка барганымда кергенме сарыук кылай болганын,- деп жууаплаганды ол.

x x x

- Хапарынгы ахырына жетдирмегенсе,- дейди жаш жазычуладан бирине китап басманы редактору.

- Аны хатасы жокду. Кесигиз сагыш этчигиз, бусагытда китапны ахырына дерик окуиду?

x x x

Мажир саулугуна кыратырга врачка барады.

- Бусагытдагы ауруунг бла сен 80-жыллыгынгга дерик жашарыкса деп таукел айталлыкма,- дейди врач.

- Доктор! - дейди Мажир. - Мени саулуугум аллай бир осалгамы кетгенди? Былтыр келгенимде, 100 жыл жашарыкса, деген эдинг да?

x x x

Айшат баш иеси бла театрга келгенди. Экиси да олтуруп турганлай, ол баш иесини кылагына былай айтып шыбырдады:

- Жаным, кырачы, сени ары жанынгга олтурган ким эсе да жуклай турады.

- Да не эди да? - дейди эри, артык ыразы болмай. - Аны айтыр ючюнюм уятдынг мени?

Сен эшитгенмисе Жабышханни бла Ауузу Къабышханни хапарын? Кимле болганларын а билемисе? Угъай эсе, мен сени ала бла шагърей этейим. Мен айтайым, сен а тынгыла.

Таула кычагында, ариу ёзенде орналган эллекрибизден бирини ортасы бла черек барады. Бирде жырлай, шуулдай, бирде уа кутура, жагъаларын ашай. Кеси уа кюнню кезуулеринде алай таза болур, тюбюнде юзmez ташчыкыла окуна керюнорле. Жайда уа, кыар эриген суула кышупсалса, кир бет алады.

Ол, черек элни экиге беледи. Бир жаны - кюнлюм, экинчиси уа - чегет. Танг аласында кюнню алтын такылары, биринчиден кюнлюм бетин жарытадыла. Ингир ала уа, чегетлени кыамата, таула артына аудыла. Дагыда бираздан бири кыйтып келир.

Элни эки жанында да адамла кыадалып жашуу бардырадыла. Бирлери - жерчилик бла, башхалары уа малчылык бла кюрешедиле. Ёсе келген жаш телюкытсезла, жашла, заманлары жетселе, бир бирлери бла танышадыла, ариу юйорле кырадыла.

Бир жыл алтын кюнню кезуюнде элни чегет жалнында жашаган Исмайылны атасы, анасы, башха жуууклары да жыйылып,

жашны юйдегили этер оноуну бардырадыла.

Тиширууладан бири айтады: «Исмайыл эл багысы жашды. Анга эм игисин сайларга керекбиз», - деп. Сора башлайдыла элни баш жанындан

ауузунда айтылган кызыды. Тилемней турмайды. Алай алыкка бир адамга да ыразылык бермегенди, кесине тийишли адам саклайды.

Сора жуууклары Исмайылны жибердиле кызыны

Таурух

Жабышхан бла
Къабышхан

энишге, сол жанындан онг жанына кыйырларына дерик кызыланы «элежден» ётдюрюп. Тиширууладан бири кызыладан бирин махтаса, экинчиси анга бир сыйлау табады. Ючюнчюсю айтханын тертюнчюсю жаратмайды. Бирлери жууук болуп чыгыдыла. Экинчирлерине да бир тырлоу сыйлау табадыла.

Ол кече элни кызылары да жуклаган болмаз эдиле, кыулаклары кызып. Кызы сайлау танг аласына дерик барды. Ол кезиуде элни кюнлюм жанындан бир кызыда тохтадыла. Ариулары - ариу, сыйлылары - сыйлысы. Аты да Алтын. Исмайылга тийишли жаланда Алтынды дедиле.

Алтын акылы, билими, этими да болган, эл

кёрюрге. «Кюнню бу заманында ол арбазда олтуруп, кюн ишин этеди. Сен орам бла ары-бери да ёт, санын сыфатын кер, жаратсанг, сөлөшген да эт», - деп юйретедиле.

Экинчи кюн, жаш бёркюн да алчи кийип, кызыны кере тебирейди. Айтылган заманга жаш кызыны юйюне жетеди, кенгирекден кыраиды. Хуналары алашаракъ. Кызы юйню аллында, тапчанга олтуруп, кыстау эшиу эшеди. Жаш жууугуракъ келип, кызыны кереди. Кысыха жетел этип, аны эсин бурдуруп, акырын атлап, арлакъ ётпо кетеди.

Жашны, кызыны да кырамлары бир бирге жетдиле. Кызы да бёркюне кырап, аны нек айланганын аныгылады.

Исмайыл салам бермей, ётпо кетгенде, кызы ёрге кыопмады. Бираздан жаш ызына кыйтып, анга кырады. Аны кырамы да жашда, кыоллары эшиуню бардырадыла, ёрге уа турмайды.

Алай эте, жаш кызыны аллы бла терт-беш кере ётеди - бири салам бермейди, экинчиси ёрге турмайды. Кезиулю кере ол аны аллы бла ётпо келе, кыатында тохтап, анга бираз кырап: «Кюн ахшы болсун, Жабышхан», - дейди. Кызы ёрге кыобуп: «Ахшылыкъ кер, Ауузу Къабышхан», - деп жууаплады.

Аны эшитгенде, жаш алайдан терк-терк атлап келди. Андан сора Исмайыл Алтынны кере ол тийреге келмедди.

Андан бери тойлада неда башха кыуанчылда, адамла кеп жыйылган жерледе кызыланы, жашланы юслеринден сёз барганда, Жабышхан бла Ауузу Къабышхан сагыныла турадыла. Аладан кыйсы терс, кыйсы тюз деп даулашадыла. Тишируула айтадыла биринчиден жаш салам берирге керек эди, деп, эр кишиле уа Исмайыл жанлы боладыла.

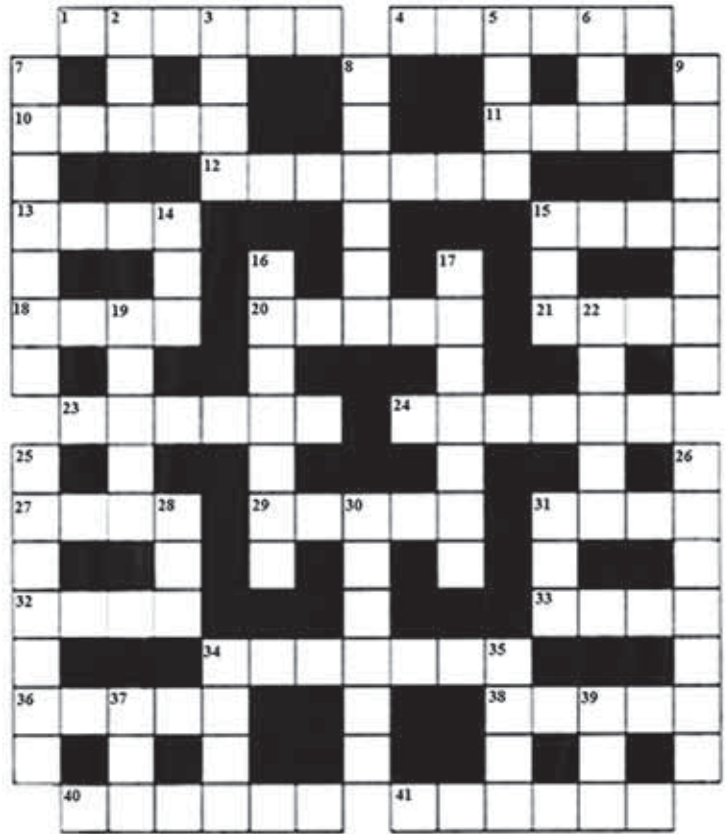
Сен а кылай сунаса, Жабышханни бла Ауузу Къабышханни юсонде кыйсы терс, кыйсы тюз болур?

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 1. Сютно башы. 4. Иш юсюнде хар не анга кере болады дейдиле. 10. Ышангысыз адам. 11. Аллахны бир аты. 12. Ат хайуанны тырлюсю. 13. Кышну тырлюсю. 15. Дунияны бир кесеги. 18. Тюз, ариу кырдык чыккыган жерчик. 20. Жип. 21. Уллу жаныуар. 23. Кызахстанда шахар. 24. Чыпчык ётmez юй. 27. Таулу сауут. 29. Кийик. 31. Затны халек этгенге алай да айтадыла. 32. Сабий кыйналып чыгарган тиш. 33. Сабийни артда кыатхан баш сюеги. 34. Ийнаныну эрттеги тырлюсю. 36. Эртте жашла, кызыла бардыруучу жыр эришиу. 38. Затны сормай. букдуруп алыучу. 40. Малны таулу жашчыкыла ойнаучу сюеклери. 41. Ауурлуккю ёнчелеген зат.

ЁРЕСИНЕ: 2. Бузулмаз сёз. 3. Мылы жерде жашаган жаныуарчык. 5. Дунияны бир жаны. 6. Эски эр киши ат. 7. Нальчикни бир району. 8. Киши сабийин ёсдюрген эр киши. 9. Жукъа худур. 14. Юй чигинжиси. 15. Юй чырагы. 16. Затны бек игиси. 17. Уллу гебенле. 19. Байрым ингирни ашы. 22. Азияда кырал. 25. Кюмюш бетли бюгюлюучо темир. 26. Сабийлек сыйген оюн. 28. Затны ариу юрютую. 30. Магъаналы затла тышуюучо кырал тизме. 31. Ол болмаса, адам затдан уялмайды. 34. Адам баш сугур мойюш. 35. Эфендини дерси. 37. Кечеги «кино». 39. Саулай кыуурулган кыой эт.

Газетни 16-чы номеринде басмаланган сёзберни жууапарлары:

Энине: 3. Тотур. 8. Сантакылы. 9. Дырынлык. 10. Сансызлык. 14. Абери. 17. Шобра. 19. Тапанча. 21. «Анапа». 22. Кыакгыч. 23. Апасы. 24. Аксуу. 25. Кыурмач. 28. Лыбыта. 30. Кырлау. 31. «Анапа». 32. Жалкы. 35. Чанчакылау. 38. Мардалау. 39. Зарлануу. 40. Санау.
Ёресине: 1. Голлу. 2. Кыундуз. 4. Дауурбас. 5. Акъбаш. 6. Артык. 7. Кысыдыркы. 11. Ыспас. 12. Оразачыла. 13. Боркылдау. 15. Чарлык. 16. Акыкылау. 18. Жауун. 20. Кырты. 26. Мандалак. 27. Асаба. 29. Бакдырыу. 33. Таула. 34. Кыаура. 36. Чуукан. 37. Кыазман.

АЙСУРАТ

Таулу кызыны ариу сфаты

Хурметли шүөхларыбыз! Алгын жылда «Айсурат» деген рубрика бла таулу кызыланы суратларын бере турганбыз. Адамла, аны бек жаратып, редакцияга кызыланы суратларын жиберип тургандыла.

Окьючуларыбыз бизге ол рубриканы жангыдан кыайтарыгыз деп сөлөшгөнлери ючюн, аланы тилеклерин толтура, аны кыайтарабыз. Соруулары болганла **48-94-**

31 неда **8-928707-78-55** телефон номерлеге сөлөшсинле. Ариу кызыланы суратларын редакцияда сакълайбыз, келтиригиз, неда почта бла жиберигиз.

Бу суратдагы чырайлы кыыз а Элбрус элден Сарбашланы Маликады. Анга оналты жыл болады. Бусагатда Москвада финансла колледжде окъуйду. Миллет төпсөулени да устасыды. Назмуланы да аламан айтады.

Эсгертиу

Сакълык хатадан сакълар

КъМР-де Оператив штаб республиканы жамауатын бла аны кыонакларын келе турган байрам бла – Ата журтну кыоруулачу суну юноу бла - алгышлайды эмда сакълыкны кючлендирге чакъырады. Террорчулык ишледен сакълыныр ючюн бу жоруклага бойсунуругузу тилейди:

-кыйын халга келтирирге, төгеркедилеге кыоркуу салырга боллук ишле этмезге кюрешигиз;

-автотранспортну анга деп бөлөннген жерлеге салыгыз;

-ишлектик туудурган чулгамланы бла автомобильни керсегиз, теракт эмда башка аманлыкла хазырлана турганларыны, адамла чачдыруучу затла бла сауутла болганларыны юслеринден билсегиз, олсагат право низамны сакълачулагы бла болушлукка терк келген службалага билдиргиз;

-адамла аслам кыатышхан жыйылула барган, той-юно болган жерледе право низамны сакълачуланы, низам ючюн жууаплы болган башка адамланы законлу

излемлерин толтуругуз.

Хар билдириу да тынгылы тинтиликди, алагы кере инсанларыбызны кыоркуузулукларын жалчытыу жаны бла тийишли мадарла этиликдиле.

КъМР-де Оператив штаб ишлектик туудурган шартланы бла затланы юслеринден билдиргелени атлары жашырынлыкка кваллыкларына ышандырады эмда республиканы жамауатына халны анылаганы ючюн ырызлыгы билдиреди.

«Исси ызын» телефонлары: КъМР-де Оператив штабны: **48-15-48;**

КъМР-де УФСБ-ни: **48-15-81** (ышанылукуну телефону); КъМР-де МВД-ны: **40-49-10** (дежурный кесеги), **49-50-62** (ышанылукуну телефону);

Россейни Следствие комитетини КъМР-де Следствие управления сыны: **77-64-22** (ышанылукуну телефону);

МЧС-ни КъМР-де Баш управления сыны: **39-99-99** (дежурный кесеги).

Кёрмюч

Ажайып дунияны суратчысы

Суратлау искусстволаны А.Л. Ткаченко атлы музейинде КъМР-ни халк суратчысы Акъкызыланы Сияраны энчи кёрмючю ачылганды.

Сияраны быйыл юбилейи болганы себепли, аны чыгармачылыгынын суйенле гол кысымла эм ариу алгышла хазырлап келген эдиле. КъМР –ни маданият министрини орунбасары Къарчаланы Аминат: «Сияраны Аллах берген фахмусу барды. Бюгон биз Якубну да эсгеребиз. Бу эки адам республикада суратлау искусство айныр ючюн уллу кыйын салгандыла», -дегенди.

Сияра 1975 жылда Россейни Суратчыларыны биригиюне киргенди. Битеуроссей, халкыла аралы кёрмючлеге кыатышып, атын айтдырганды. Нальчикде, Пятгорскде, Киеведе, Грозныйде, Тбилисиде, Махачкылада, Майкопда, Москвада энчи кёрмючлери болгандыла.

КъМР-ни Суратчыларыны биригиюню башчысы Жанна Канукова: «Кёрмючю хазырлай туруп, хар ишни ариулукуна, терен маганалыгына сейир этгенбиз. Бийик фахму-

сундан сора да, Сияраны бек халал, таза жюреги барды. Биз барыбыз да сизни бек сносбиз эм юбилейигиз бла алгышлайбыз!» -дегенди. Якубну бла Сияраны кызы Имара да суратчыды, кеп энчи кёрмючлери Россейни шахарларында болгандыла. Ол: «Анам, мен санга ушарга алай итинеме, алай бир-бирде атам хорлап кыояды. Бек сюеме сени!» -дегенди.

Башка сөлөшгөнле да суратлагы бийик багы бергендиле.

Сияра бла Якуб Дагыстанда художестволу училищедде бирге окъугандыла. Экси да тауланы бек суйгендиле. Сияра эсгереди: «Болалмай эди аласыз. Тюз жай келгенлей, мен, Ахматны, Имараны да алып, Дагыстанга ата ююме кете эдим, Якуб а – таулагы. Инструктор болуп ишлеп турганды. Тауладан суратла бла кыайтычу эди. Кавказ кыяла бизни чыгармачылыгыбызны баш темасыдыла».

Ала мастерскойда бирге ишлеген кезулеринде бийик жетишмлеге жеткен эдиле. «Якуб башла, мен а ызы бла бардыра эдим ишни. Кырап, бюсюремесе, суратны кыалайын тюзетирге керек болганын сормай билиучо эдим. Якуб Сенеге кетген заманда кесим этген ишлерим да болгандыла», - дейди Сияра. Сенегде Якуб битеу уллу кырылыбыздан жыйылган суратчыдан мастер-классла бергенди. «Якубну атын айтдырган литография ишле-

рини барысы да Сенегде этилгендиле. Шендо литография бла кюрешгенле бек аздыла, техникасы бек кыйынды», -дейди Сияра.

Аланы мастерскойларына суратчыла жыйылырга бек суйгендиле. Кёрмюч ачылганда Герман Паштов ол жылланы эсгергенди. «Сау кюнню Якуб, Сияра, мен олтурсак, юйге келсем а, биягы алагы телефон бла сөлөше эдим ингриде», - деп ышара эди ол кёрмючде сөлөше.

Сияраны быллай кюлюю адам кыалай болганын анылар ючюн, аны тамырларын билдирге керекди. Ол Дагыстанны халк жазуучусу Кияс Меджидовну кызыды. «Якуб бла бирге атамны беш китабына, ол санда «Таула кыюлган жюрек» деген китабына да суратла ишленгенбиз. Юбилейине басмаланган «Сайламаларына» уа иллюстрациялары Имара этгенди. Биле эди атам мени кыадарымы. Школда окъуган кезуиумде окъуна: «Кызым, мени китапларыма суратланы сен жарашдырылгыса», -деучо эди. Кыууанам аны жарык умутлары толганларына», -дегенди юбиляр.

Сияра илхам келеди деп сакъламайды. Кюн сайын мастерскоюна барып ишлейди. Аны таныганла аны жаланда фахмусу угъай, адамлыгы да уллу болганын чертедиле.

Жетмиш жылда суратчы алыкы жаша саналады. Сияраны бек сейирлик ишлерин биз энди кёрлюкчөз. Кюнден, ариулукудан толу сейирлик чыгармаларын.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Суратланы **ХОЛАЛАНЫ**
Марзият алганды.

Учредитель: Кыабарты-Малкыар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакнат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зукура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кыоруулау жаны бла Кыабарты-Малкыар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагы «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кере 19.00 сагытта кыл салынады. 20.00 сагытта кыл салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРНИ ЧЫГЪАРГАНЛА:

Холамханланы Алина - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарыны орунбасарлары; Зесаланы Лида (1,2,3,12-чи бетле), Мокъыланы Зукура (4,9,10,11-чи бетле) – корректорла.

Тиражы 1712 экз. Заказ № 338
Багысы эркинди.

РЕДАКЦИНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспекти, 5

электронный почтаасы:
elbor_50@mail.ru